

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Галицької Наталі Євгенівни «Розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX століття)»,
представленої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність дослідження. Зміни, що відбуваються в суспільному житті, вимагають розвитку нових способів освіти, педагогічних технологій, спрямованих на індивідуальний розвиток особистості, творчу ініціацію, здатність орієнтуватися в інформаційному полі, формування в учнів універсального вміння ставити і розв'язувати складні проблеми тощо. У зв'язку з цим особливого значення набуває виховання і розвиток мобільної особистості, здатної до самореалізації, формування у школярів здатності самостійно мислити, опановувати і застосовувати знання, ретельно обдумувати власні рішення і чітко планувати дії, ефективно співпрацювати у групах.

Задля розкриття креативності та творчих можливостей й інтелектуального потенціалу сучасна особистість потребує розвинених умінь дослідницького пошуку, що вимагає корекції змістових, методичних, технологічних аспектів освіти, перегляду ціннісних пріоритетів, цільових настанов, педагогічних засобів, ролі і значення дослідництва у житті людини і дослідницьких методів навчання у практиці освіти. Тому головне завдання сучасної освіти полягає у визначенні шляхів трансформації процесу розвитку інтелектуально творчого потенціалу дитини шляхом розвитку і вдосконалення її дослідницьких умінь.

Дисертантка Н. Є. Галицька запропонувала цікавий підхід до розв'язання проблеми формування дослідницьких умінь учнів засобами природничо-математичних дисциплін, базуючись на вивченні історичного досвіду. Такий шлях є доволі продуктивним, адже дослідження минулого може чітко вказати на перспективи розвитку педагогічних явищ, посприяти уникненню колишніх проблем та помилок та знайти оптимальні шляхи удосконалення педагогічної практики.

Викладені аргументи засвідчують актуальність і затребуваність дисертаційного дослідження Н. Є. Галицької, предметом якого обрано розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX століття).

Досліджувана дисертанткою проблема є складовою програми науково-дослідної роботи Комунального вищого навчального закладу «Херсонська

академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради «Історико-педагогічні аспекти розвитку неперервної освіти в Україні та зарубіжжі» (державний реєстраційний номер 0115U002891).

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційне дослідження Галицької Наталі Євгенівни вирізняється змістовністю, глибиною розкриття наукових положень щодо розвитку дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти впродовж кінця 50-х – початку 90-х рр. XX ст. Високий ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження підтверджується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням взаємодоповнюваних методів дослідження, критичним аналізом джерельної бази, апробацією та впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність закладів освіти.

Н. Є. Галицька розробила цілісний і несуперечливий науковий апарат дисертації, чітко і коректно визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, обґрунтувала його хронологічні межі.

Авторкою використано комплекс загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення тощо) і конкретно-наукових (пошуково-бібліографічний, предметно-цільовий, хронологічний тощо) методів дослідження, використання яких сприяло розгляду досліджуваної проблеми в ретроспективі та перспективі.

Належній обґрунтованості та достовірності наукових положень, висунутих дисертанткою, сприяла ретельність аналізу нею опрацьованої джерельної бази, що налічує 342 найменування і свідчить про достатню теоретичну підготовку Н. Є. Галицької, її впевнену орієнтацію у проблемному полі сучасної педагогіки.

Не викликає заперечення наукова новизна, теоретична і практична значущість роботи.

Наукова новизна полягає, насамперед у тому, що вперше цілісно досліджено формування дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти України другої половини XX ст.

Позитивним напрацюванням авторки є з'ясування чинників, що впливали на генезис дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти досліджуваного періоду: політико-ідеологічні (домінування радянської ідеології, культ особистості змінюється засудженням, період будівництва соціалізму, перебудова, розпад СРСР, проголошення незалежності України); соціально-економічні (науково-технічний прогрес, криза та занепад економіки); освітньо-правові (перехід до загальної політехнічної освіти,

розробка предметних нормативно-правових документів); педагогічно-змістовні (оновлення змісту освіти, відродження дослідництва, конвергентна редакція дослідницьких умінь).

Важливим аспектом новизни дисертаційної роботи Н. Є. Галицької є *розробка* періодизації розвитку дослідницьких умінь учнів, а також *здійснення* ретроспективного аналізу змісту дослідницьких умінь учнів на уроках у досліджуваний період тощо.

Позитивним напрацюванням авторки вважаємо *уточнення* базових понять дослідження («уміння», «дослідницькі уміння», «дослідницький метод»), здійснене на основі ретельного вивчення наукової літератури.

До наукового обігу введено маловідомі архівні матеріали Державного архіву Херсонської області (ф. Р-3316, оп. 1, спр. 80, 119, 148, 165, 184; ф. Р-3706. Оп.1. спр. 248, 250, 251, 293, 378. ІДАВО України: ф.166, оп.15: спр. 2457, 2587, 2590, 2937, 2944, 3212, 4950, 5384, 6863, 8583).

Важливим здобутком дисертантки є окреслення перспектив використання історичного досвіду в освітньому процесі сучасних закладів загальної середньої освіти України.

Наукова новизна узгоджується із завданнями дослідження, що є складовими поставленої в дисертації мети та не виходить за її межі.

Дисертаційне дослідження Н. Є. Галицької має чітку логічну структуру, зумовлену метою й завданнями дослідження, складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 300 сторінки, з яких 189 – основного тексту, що відповідає сучасним технічним вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі суспільних і гуманітарних наук.

У першому розділі традиційно розглядається джерельна база дослідження, характеризуються його теоретичні засади. Істотними науковими результатами розділу є аналіз базових понять дослідження («уміння», «дослідницькі уміння», «дослідницька діяльність»), здійснений на основі значної джерельної бази. Варто відзначити розробку дисертанткою авторської періодизації розвитку дослідницьких умінь учнів упродовж 1958 – 1993 рр. Вона охоплює три періоди, кожен з яких характеризується певними політично-ідеологічними, соціально-економічними, освітньо-правовими та педагогічно-змістовними чинниками.

У другому розділі охарактеризовано організаційні аспекти розвитку дослідницьких умінь учнів в освітньому просторі кінця 50-х – початку 90-х рр. ХХ ст. на уроках природничо-математичних дисциплін. Важливо, що практику реалізації завдань формування дослідницьких умінь школярів в історичній ретроспективі проілюстровано значною кількістю архівних документів.

Цінним напрацюванням авторки є обґрунтування перспективних напрямів використання історичного досвіду розвитку дослідницьких умінь

учнів закладів загальної середньої освіти в сучасному вітчизняному освітньому просторі. До них Н. Є. Галицька відносить: системний підхід до вивчення предметів природничо-математичних дисциплін; відновлення шкільної навчально-дослідної ділянки у сучасних реаліях; розвиток пошуково-дослідницьких здібностей учнів; запровадження методики учнівського експерименту засобом дослідницького методу; мультидисциплінарна інтеграція як засіб розвитку STEM-освіти; робота з динамічними наочними посібниками; удосконалення методики проведення лабораторних і практичних робіт; проведення уроків на природі для учнів середньої та старшої школи; створення передумов для наукових експериментальних досліджень на уроках; викладання предметів природничо-математичних дисциплін у літній школі Малої академії наук; запровадження у навчальні програми теоретико-практичних основ агробіологічної та агротехнічної наук з елементами профорієнтаційного супроводу; виконання учнівських досліджень для розв'язання екологічних проблем.

У висновках до кожного з розділів дисертації та загальних висновках викладено найбільш важливі наукові результати, які сприяли розв'язанню завдань дослідження та корелюють з ними.

Практичне значення дисертаційного дослідження є незаперечним і зумовлене можливістю багатовекторного використання його результатів: з метою розвитку дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти, в рамках підготовки та підвищення кваліфікації педагогів (через впровадження спецкурсу «Розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти»). Орієнтація на різні цільові групи суб'єктів освітнього процесу дозволила авторці окреслити можливі форми роботи щодо трансляції її наукових положень та ідей на різних рівнях освіти.

Основні результати дисертації впроваджено у практику освітнього процесу Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (довідка про впровадження № 01–23/29 від 26.01.2021 р.); Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 16/04 від 28.01.2021 р.); Херсонської спеціалізованої школи I–III ступенів № 24 із поглибленим вивченням математики, фізики та англійської мови Херсонської міської ради (довідка про впровадження № 01-14/26 від 28.01.2021 р.); Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-87 від 02.02.2021 р.), Комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти» (довідка про впровадження №01/21-20 від 26.01.2021 р.).

Дисертаційна робота пройшла належну апробацію на 20 науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів. Важливо, що серед них є закордонні заходи у Дубліні (Ірландія), Ванкувері (Канада) тощо, що свідчить про популяризацію дисертантом вітчизняного освітнього досвіду на міжнародній арені.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основний зміст дисертаційної роботи відображено у 33 публікаціях, з них 9 статей у наукових фахових виданнях (дві у співавторстві), 3 – у зарубіжних виданнях, 18 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 5 – у науково-методичних журналах, 1 – програма спецкурсу.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Галицької Наталі Євгенівни «Розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX століття)» є самостійно виконаною історико-педагогічною працею, що має теоретичне та практичне значення. Дослідження містить нові, раніше не захищені наукові положення, характеризується єдністю мети, завдань і змісту, а отримані результати в сукупності спрямовуються на розв'язання актуальної педагогічної проблеми. Зміст роботи відповідає поставленій меті, визначені завдання розв'язані повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення та результати дисертації мають ознаки наукової новизни. Структура та обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації аргументовані та обґрунтовані, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення, отримали належну апробацію на науково-практичних конференціях. Публікації Н. Є. Галицької відображають усі отримані результати.

Викладене дає можливість дійти висновку, що дисертаційне дослідження «Розвиток дослідницьких умінь учнів на уроках природничо-математичних дисциплін у закладах загальної середньої освіти (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX століття)» є завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливе педагогічне завдання, що має значення для розвитку педагогічної науки. Дисертаційне дослідження Н. Є. Галицької відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії від 06.03.2019 р. № 167, і може бути представлено для розгляду у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Результати дисертаційної роботи обговорено і схвалено на засіданні фахового семінару кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 11 лютого 2021 р.)

Головуюча на засіданні фахового семінару:

завідувач кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, доктор педагогічних наук,
професор

Чепіль М.М.

Рецензенти:

професор кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, доктор педагогічних наук,
професор

Невмержицька О.В.

професор кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, доктор педагогічних наук,
професор

Карпенко О.Є.

Учений секретар

Патен І.М.